

Vivian Cook: LINGUISTICS AND SECOND LANGUAGE ACQUISITION

Macmillan, 1995 (prvi put objavljeno 1993.), 313 str.

Primljeno: 1.9. 1999.

Prihvaćeno 15.10.1999.

Knjiga Vivian Cook¹ ozbiljno je znanstveno djelo o odnosu lingvistike i istraživanja usvajanja drugog jezika, ili bolje, o lingvističkom pogledu na ta istraživanja. U njoj se temeljito razmatraju sve važnije lingvističke teorije i modeli, te implikacije ovih modela za hipoteze u istraživanjima drugog jezika, i obrnuto. Dok je pisala knjigu, autorica je o problemima raspravljala i tražila mišljenje od autoriteta kao što su Rod Ellis, Eric Kellerman, Patsy Lightbown i Mike Sharwood Smith, te je jasno da ju je pisala s više nego ozbiljnim, znanstvenim aspiracijama.

Meni je knjiga ,zapela za oko' jer je autorica, iz lingvističke perspektive, posebno direktno eksplicirala metodološka pitanja u istraživanju strategija učenja jezika. Ovom bih se prilikom prigodno osvrnula upravo na ta pitanja, te na autoričin kritički odnos prema njima.

Naime, u lingvističkim istraživanjima strategija profilirale su se dvije osnovne istraživačke metode: introspekcija i različiti tipovi intervjua ili slobodnoga govora. Sami istraživači strategija svjesni su limitiranosti tih metoda, ali ih koriste, u najboljoj namjeri, i u nedostatku drugih, najprije, kao osnovu za dobivanje podataka koji bi osvijetlili prirodu jezičnog usvajanja i učenja, a zatim, posredno, da bi unaprijedili same metode istraživanja. Oštriji pogled, pa i otvorene kritike, na pojedine pristupe istraživanju strategija dolaze iz područja izvan samih strategija, i to najviše iz područja čiste lingvistike koja, težeći egzaktnosti i znanstvenosti, uočava dimenziju nepouzdanosti u metodama i podacima koji se koriste u istraživanjima strategija.

Introspektivni podaci u istraživanjima strategija dobivaju se od učenika (npr. uspješnih učenika drugog jezika) tako što odgovaraju na pitanje što čine kako bi naučili druge jezike. Učeničkova izvješća poznata su kao samoizvješća (*self-reports*); učenikovo navođenje i percepcija procesa učenja jezika uzimaju se kao osnovni podaci za analizu specifičnih strategija učenja. O kontroverznoj prirodi introspekcije pisalo se u psihološkoj, a zatim i u lingvističkoj literaturi (Wenden i Rubin, 1987; Cook, 1995). Najprije, introspekcija limitira podatke na svjesne strategije, a ne otkriva one kojih je učenik nesvjestan; Cook, međutim, upozorava da svjesne strategije mogu biti tek vrh ledenog brijega (Cook, 1995: 132). Zatim, introspektivna izvješća su po svojoj prirodi izrazito subjektivna, te mogu biti više-manje iskrivljena. Naime, u učenika može postojati želja da se udovolji nastavniku/istraživaču; učenici mogu reći ono što drugi očekuju da se od njih čuje, ne ono što vjeruju; zatim, izvješćivanje o strategijama može biti selektivno zbog vremena koje protekne između stvarnog učenja i jezične izvedbe i dozivanja u pamćenje korištenih strategija, itd.

¹ Vivian Cook predaje primijenjenu lingvistiku na Sveučilištu Essex u Engleskoj.

Druga, i glavna metoda dobivanja podataka o strategijama jest izravan razgovor s učenicima, te promatranje i analiza učenikova vidljiva jezičnog ponašanja: njegova govora u drugom jeziku, tj. uporabe drugog jezika. Pri tome analitičar mora uvijek imati u vidu razlike između površinske i dubinske strukture, i performance i kompetencije. U analizi upotrebe drugog jezika analitičar dolazi do zaključka da je neki iskaz dokaz za postojanje određene strategije, u smislu – ovaj iskaz jednako je ta i ta strategija. Međutim, iz strogih lingvističkih perspektiva dolazi upozorenje o bitnoj subjektivnoj procjeni istraživača i pripisivanju iskaza strategiji; argumentira se, naime, da strategiju nije tako lako uočiti u govoru kao, npr., gramatičko pravilo ili strukturu, jer strategije, prema jednoj općeshvaćenoj definiciji, razumijevaju korištenje lingvističkog oblika da bi se deducirao psihološki proces: na temelju jezičnog oblika koji se koristi tvrdi se da učenik koristi određenu strategiju (Bialystok, 1990). Stoga je poželjno da analitičar deducira strategiju još na temelju drugih podataka. Iz lingvističke perspektive Cook, međutim, ustvrđuje da postoji manji konsenzus u vezi sa strategijama, nego u vezi s gramatičkim pravilima, te da je česta pojava dvosmislenosti u opisu strategija. Na primjer, na temelju čega analitičar odlučuje da je, primjerice, „sjesti u prednje redove u razredu” učenikova „strategija upravljanja”, a ne recimo „prethodne pripreme” ili „prethodne organizacije”; i na temelju čega odlučuje da je iskaz *Make the door shut* strategija „jezičnog prebacivanja” prije nego „zaobilaženja” (Cook, 1993: 133).² Kako bi se izbjegla takva subjektivnost, potrebno je, dalje se argumentira, uspostaviti rigorozne načine koji pokazuju kako se te inferencije rade iz samih podataka. Kada bi se, naime, standardizirali načini analize strategija iz podataka performance, onda bi postajala i veća suglasnost o kategorijama opisa, na sličan način kao što npr. dijagram osnovnih samoglasnika u fonetici daje lingvistu analitički okvir, čak i ako iskrivljuje činjenice artikulacije.

Jedno rješenje u pronalaženju jasnih indikatora strategija u lingvističkim podacima dali su Faerch i Kasper (1984). Oni, naime, pronalaze „indikatore problema” bilo u obliku „implicitnog znaka nesigurnosti” kao što su zastajkivanja (pauze) i omaške u govoru, i „eksplicitni (meta-lingvistički) znak nesigurnosti”, kao što je *I don't know how to say this*, bilo izravno traženje pomoći, kao *I wanted to improve my knowledge of – what is Kunst?* (Faerch i Kasper, 1984). Takav pristup govoru učenika značajno limitira broj strategija i usmjeruje ih prema jednom tipu strategija; takvi znakovi ili indikatori problema djelotvorniji su kod strategija komunikacije nego kod strategija učenja (Cook, 1995).³

Lingvisti i SLA istraživači, dakle, uočavaju da je jedan od osnovnih istraživačkih problema strategija zapravo problem stvarne identifikacije strategija u podacima performance. Moguća rješenja, osim onoga koje su primijenili Faerch i Kasper, jesu: prvo, da pripisivanje iskaza strategiji odredi više osoba od jedne osobe-analitičara, i, drugo, da se prikupe dodatni dokazi/podaci koji bi povrdili ili opovrgnuli dobivene strategije. To drugo Kelleman (1976) nazvao je lateralizacijom podataka. Na primjer, Poulisse (1989) inferirala je strategije dobivene u konkretnim jezičnim zadacima, da bi kasnije intervjuirala iste učenike i pitala ih kojim su se strategijama koristili – ta samoizvješća udvostručila su broj strategija, a odbila su neke strategije samo za 2 %. Dodatni intervju koje je Poulisse provela smanjio je subjektivnost u inferiranju strategija, premda je nikada ne može posve eliminirati (navedeno prema Cook, 1995, 131–134).

Najzad, svojevrsna kritika, iz lingvističke perspektive, upućuje se nastojanju istraživača da daju moguću klasifikaciju strategija kojima se koriste učenici drugog jezika. Cook argumentira, naime, da je cilj strateške paradigme taksonomski opis i klasifikacija, te da su nerijetko tu taksonomije radi sebe samih, kao neka „zbirka pronađenih predmeta”, dok se izvorni cilj istraživanja – doći do stvari koje ne znamo o učenju i upotrebi drugog jezika – gubi (Cook, 1995).

² Ovdje Cook očito kritizira opis strategija u Chamot, O Malley 1990, za koje inače smatra da se mogu primijeniti na nastavu općenito, a ne samo na nastavu jezika (v. Cook, 134–136).

³ Ovdje Cook implicira razlikovanje strategija učenja i strategija komunikacije.

Sve gore navedene kritike imaju, mislim, svoju objektivnu poantu, i njih valja uzeti u obzir, a posebno uočeni metodološki problem subjektivnosti/nepouzdanosti u identificiranju strategija. Međutim, valja imati u vidu da su istraživanja strategija do sada dala vrijedne uvide u proces učenja i usvajanja drugog jezika, te u načine na koji se učenici probijaju kroz taj proces. Stoga nije slučajno da se ti uvidi nastoje realizirati i primijeniti – na primjer, na najvišoj razini europske rasprave o jezicima – preko osmišljenih koncepata poput pojma autonomija učenika. Što se tiče taksonomije strategija, svijest o kritičkoj opciji je nužna (poznato je, na primjer, da je Chomsky oponirao Sausseareovoj klasifikaciji jezika te djelomično poricao da je lingvistika taksonomska znanost). Čini mi se, međutim, da se u svakom pojedinačnom slučaju može raspravljati o tome je li taksonomija poslužila kao cilj ili sredstvo istraživanja.

LITERATURA

- Bialystok, E. (1990). *Communication Strategies*. Oxford: Basil Blackwell.
- Cook, V. (1995). *Linguistics and Second Language Acquisition*. Macmillan Press Ltd (first published 1993).
- Faerch, C. i Kasper, G. (1983). On identifying communication strategies. U C. Faerch & G. Kasper (ur.), *Strategies in interlanguage communication*. London: Longman.
- Kellerman (1976). Navedeno prema Cook, 1995.
- Poullisse (1989). Navedeno prema Cook, 1995.
- Wenden, A. i Rubin, J. (1987): *Learner Strategies in Language Learning*. Prentice Hall International (UK) Ltd.

